

Adam Ryszard Sikora

Pismo Święte w liturgii chrześcijańskiej

Collectanea Theologica 67/1, 79-89

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ADAM RYSZARD SIKORA OFM, LUBLIN

PISMO ŚWIĘTE W LITURGII CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej o *O interpretacji Pisma Świętego w Kościele*¹, w ostatnim, czwartym rozdziale podejmuje w trzech podrozdziałach zagadnienie *Interpretacja Biblii w życiu Kościoła*. Po omówieniu kwestii dotyczących aktualizacji oraz inkulturacji, ukazane zostały różne sposoby wykorzystania tekstów biblijnych: w liturgii, w *lectio divina*, w posłudze duszpasterskiej i w dialogu ekumenicznym.

Przedmiotem naszego zainteresowania w niniejszym komunikacie będzie wymienione na pierwszym miejscu zagadnienie posługiwania się Biblią w liturgii, a jeszcze ściślej mówiąc w liturgii chrześcijańskiej.

Zanim odniesiemy się do samego Dokumentu, warto w tym momencie dodać, że w stosunkowo niedługim czasie po opublikowaniu Dokumentu, wydawnictwo Papieskiego Instytutu Biblijnego, w serii *subsida biblica* – 18, wydało w języku angielskim, oprócz samego Dokumentu, komentarz autorstwa Joseph'a A. Fitzmyera² – członka Komisji Biblijnej. Poza syntetycznym komentarzem, godna uwagi jest dołączona bibliografia dotycząca szerokiego wachlarza kwestii omawianych w Dokumencie.

Zagadnienie posługiwania się Pismem Świętym w liturgii przedstawione zostało w sposób bardzo zwięzły. Po przypomnieniu, że „od początku istnienia Kościoła czytanie Pisma Świętego stanowiło integralną część liturgii chrześcijańskiej”, zasygnalizowane zostały najistotniejsze „obszary” wykorzystania Biblii w liturgii. Na pierwszym miejscu wymienia się liturgię sakramentalną, a wśród niej

¹ Dokument ten opublikowano w języku francuskim: Commission Biblique Pontificale, *L'interpretation de la Bible dans l'Eglise*, Vatican, Libreria Editrice Vaticana 1993.

² J. A. F i t z m y e r, *The Biblical Commission's Document „The Interpretation of the Bible in the Church”*. Text and Commentary, Editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma 1995.

liturgię Eucharystyczną. W związku z tą ostatnią Dokument przypomina reformę liturgiczną³ wprowadzoną przez Sobór Watykański II, której owocem był nowy lekcjonarz oraz podkreślenie istotnej roli homilii aktualizujących słowo Boże.

Spośród pozasakramentalnych „obszarów”, wspomnianych przez Dokument, jest Liturgia Godzin, która kształtuje modlitwę całej wspólnoty chrześcijańskiej.

W końcu podkreślono, że „ponieważ podczas lektury Pisma Świętego „*Sam Bóg przemawia do swego ludu*” (Mszal rzymski, nr 33), liturgia słowna powinna być otoczona szczególną starannością”. Wyrażać ma się to w stosownej formacji lektorów i przewodniczących zgromadzeń liturgicznych, interpretujących teksty biblijne.

Omawiany fragment Dokumentu nie zawiera żadnego cytatu biblijnego. Trzykrotnie natomiast powołuje się na słowa Konstytucji Soborowych – dwukrotnie na Konstytucję o Liturgii *Sacrosanctum Consilium* numery 7 i 35, raz na Konstytucję o Objawieniu Bożym *Dei Verbum* nr 21 – raz oraz na Mszal Rzymski nr 33.

Dokument, już w pierwszym zdaniu fragmentu dotyczącego liturgii, podkreślając integralną w niej część lektury biblijnej, nakreśliła perspektywę historyczną, wskazując na dziedzictwo liturgii chrześcijańskiej przejęte w znacznej mierze z liturgii synagogałnej. Początków liturgii słowa należy szukać w religijnej praktyce Izraela, a szczególnie właśnie w liturgii synagogałnej⁴.

Od zarania istnienia Kościoła głównie przez liturgię chrześcijanie wchodzili w kontakt z Biblią⁵. „Wiele fragmentów samej Biblii pochodzi ze środowiska liturgicznego: psalterz, pieśni, takie jak Jon 2,3-10, Łk 1,46-55 (Magnificat); 1,68-79 (Benedictus), fragmenty z Listów NT (Flp 2,6-11; Ef 1,3-10) i Księgi Objawienia (5,9-10; 11,16-18). Kształtowały one chrześcijańską liturgię i jej kalendarz

³ W. Świerżawski, *Dwie odnowy – biblijna i liturgiczna*, AK z 2/1972/, 273-290.

⁴ J. Fitzmyer w swym komentarzu, podkreślając synagogałny rodowód liturgii chrześcijańskiej, stwierdza, że Komisja nie włączyła się w dyskusję na temat daty pojawienia się synagogi w judaizmie. Zaznacza on przy tym, że dyskusja ta w znacznym stopniu dotyczy znaczenia terminu *συναγωγή* – czy oznacza ono zgromadzenie żydowskie czy budynek. Zdaniem wielu uczonych synagogi jako budynki pojawiają się w Palestynie dopiero w III w. po Chr., *The Biblical Commission's Document...*, dz. cyt. 180.

⁵ M. Czajkowski, *Liturgia matką Biblii*, Więź nr 11-12(1984),88-92.

liturgiczny. Szczególnie odnosi się to do Łk – Dz, w których wyeksponowana została historia zbawienia”⁶. Choć znane było już w pierwotnym Kościele gromadzenie się chrześcijan tylko na słuchaniu słowa, to jednak świadectwa biblijne (Dz 20, 7-12) i pozabiblijne⁷ zaświadczenia o kontakcie z tekstami świętymi przede wszystkim podczas sprawowania Eucharystii. Stopniowo rozwijające się struktury zgromadzenia eucharystycznego pozostawały pod przemożnym wpływem tekstów biblijnych. Istniała różnica co do liczby czytań między Kościołem wschodnim a zachodnim⁸. We wszystkich liturgiach panowała jednak zgodność w rozpoczynaniu lektury biblijnej od tekstów ST. Potem następowały czytania z NT, ukoronowane Ewangelią. Niewątpliwą inspiracją dla odczytywania tekstów NT w świetle ST mogła być postawa Chrystusa ukazana w rozmowie z uczniami zmierzającymi do Emaus (Łk 24:13-32). Odnotować jednak należy, że w miarę upływu czasu zredukowano liczbę czytań starotestamentowych, co znalazło swój wyraz ok. V wieku w liturgii rzymskiej. Perykopy ze ST odczytywano w dni powszednie, zwłaszcza w okresie przygotowania do Wielkanocy. Perykopy te często się powtarzały, a poza tym wiele tekstów zupełnie pomijano. Dodać należy, że od samego początku Biblia inspirowała także i dostarczała tekstów uczestnikom liturgii w postaci modlitw, aklamacji liturgicznych, śpiewów i hymnów⁹. W okresie średniowiecza aż do XX w. Biblia cieszyła się większym zainteresowaniem w teologii, mistyce i literaturze niż w liturgii. Liturgia bowiem traktowała Biblię formalistycznie, reglamentując jedynie selektywny dobór tekstów biblijnych¹⁰. Przygotowany przez Sobór Trydencki

⁶ Tamże, 179.

⁷ Justyn, *Apologia I*, 67, 3-5; Tertulian, *De anima* 9.

⁸ W liturgii syryjskiej było (i tak jest do dziś) ich sześć, w koptyjskiej i chaldejskiej – cztery, ormiańskiej – trzy. Liturgia bizantyjska stosowała trzy czytania, od VIII w. – dwa (nie czytano ST). W Kościele zachodnim, w Afryce, Rzymie (III w.) oraz w Mediolanie, w liturgii galijskiej i hiszpańskiej odczytywano: Proroków, Listy Apostołów, Ewangelię, a w Kościele afrykańskim ponadto Psalm. Zachodząca w zakresie liczby czytań w poszczególnych liturgiach ewolucja doprowadziła np. do tego, że ok. V w. W Rzymie stosowano tylko jedno czytanie przed Ewangelią. Por. B. Nadolski, *Liturgika V. Eucharystia*, Poznań 1992, 140.

⁹ Znany jest dokument *Peregrinatio Aetheriae*, np. 25,10; 5,31; 31,1 z IV w. Zawierający zestaw tekstów biblijnych, dostosowanych do różnych sytuacji życiowych dla kandydatów do chrztu.

¹⁰ B. Nadolski, *Biblia. II. W liturgii*, EK, t. II, k. 419.

projekt nowego cyklu czytań, uwzględniającego teksty dotąd nieużywane nie był w ogóle dyskutowany. Proces zubożenia treści biblijnych w liturgii zakończył się wydrukowaniem w 1474 *Ordo missalis secundum consuetudinem romanae curiae*, a po soborze Trydenckim wprowadzeniem w roku 1570 przez papieża Piusa V *Missale Romanum* dla całego Kościoła.

Reforma czytań dokonała się dopiero na Soborze Watykańskim II. Owocem tego Soboru było szersze otwarcie „skarbcza biblijnego” (KL 51)¹¹. Sobór Watykański II oparł odnowę liturgiczną na niezachwianej zasadzie: „*Pismo Święte ma doniosłe znaczenie w odprawianiu liturgii; z niego bowiem wyjęte są czytania, które wyjaśnia się w homilii, oraz psalmy przeznaczone do śpiewu; z niego czerpią swe natchnienie i swego ducha prośby, modlitwy i pieśni liturgiczne; w nim też trzeba szukać znaczenia czynności i znaków*” (KL 24).

14-tego października 1969 roku wydano *Ordo lectionum Missae* – nowy układ czytań, nieco uzupełniony w drugim wydaniu z 21-ego stycznia 1981 roku. Dekret o drugim typicznym wydaniu *Ordo lectionum Missae* zawiera przede wszystkim obszerniejszy niż poprzednio wstęp teologiczny, pogłębiający teologię słowa Bożego. Włączono także czytania Mszy obrzędowych i tych sakramentów, których odnowione *Ordines* ukazały się po pierwszym wydaniu lekcjonarza, oraz czytania na święta: Rodziny Nazaretańskiej, Chrztu Pańskiego, uroczystość Wniebowstąpienia i Zesłania Ducha Świętego, dodano czytania według cyklu ABC.

Ordo posoborowy przewiduje trzy czytania w liturgii niedzieli i uroczystości. Ułożono je według roku: A, B, i C. Za podstawę doboru perykop nie przyjęto zasady tematyczności (Np. niedziela wiary, pokoju itd.), lecz zasadę harmonizacji perykop ze ST i NT (w okresie paschalnym nie czyta się perykop starotestamentowych). Szczególnie widoczne jest to w niedziele Adwentu, Wielkiego Postu i Paschy. Tej zasadzie harmonizacji służyły różne metody: metoda kierowania się cytatami, tzn. gdy w Ewangelii występował cytat ze ST, wówczas w pierwszym czytaniu podawano odpowiedni tekst ze wspomnianym właśnie cytatem; kontrapunktyczna (ukazanie wydarzenia ze ST i stanowiska Jezusa wobec niego); kontynuacji tematycz-

¹¹ S. Grzybek, *Biblia a Liturgia*, RBL nr 2-3(1971), 84-95; A.M. Triacca, *Bibbia e Liturgia*, w: *Nuovo Dizionario di liturgia*, red. D. Sartore, M. Triacca, Torino 1990⁴, 175-197.

nej (np. Jonasz i nawoływanie Chrystusa do pokuty), a także metoda: obietnica – wypełnienie. Oprócz zasady harmonizacji nowy *Ordo* stosuje zasadę *lectio semicontinua*, przy której trudno o harmonizację. W dni powszednie zastosowano tylko dwa czytania i cykl dwuletni I i II, przy czym Ewangelia jest ta sama w pierwszym i drugim roku. Układ dwuletni stosuje *lectio semicontinua* oraz zasadę harmonizacji (dni powszednie Adwentu, Bożego Narodzenia, Wielkiego Postu, Wielkanocy).

Bardzo bogaty jest także zestaw czytań w święta i wspomnienia świętych. Wyróżnia się czytania własne (*lectiones propriae*), tj. czytania mówiące wprost o danym świętym (np. nawrócenie św. Pawła, o św. Marii Magdalenie), czytania dostosowane (*lectiones appropriate*) – mówiące o charakterystycznej cesze, którą odnosi się do danego świętego, oraz czytania wspólne (*lectiones communes*) – z przeznaczeniem dla specjalnych grup świętych (męczennicy, dziewice, pasterze). W uroczystości świętych przewidziane są trzy czytania, w święta i wspomnienia – dwa. *Ordo lectionum* podaje także zestawy czytań na Msze rytualne (udzielane sakramenty i sakramentalia), wotywnie, w szczególnych okolicznościach i za zmarłych.

Pomimo ogromnej pozytywnej roli jaką posoborowy Lekcjonarz już spełnił i spełnia, Dokument stwierdza, że tylko częściowo czyni on zadość warunkom określonym w KL 35, gdzie czytamy, że powinien on umożliwić lekturę Pisma Świętego *dłuższą, bardziej urozmaiconą i lepiej dobraną*. Pozytywne znaczenie Lekcjonarza dostrzeżone zostało na polu ekumenicznym oraz w fakcie, że uwidoczniło pewien brak znajomości Pisma Świętego wśród katolików. Dokument nie wyjaśnia jednak bliżej na czym polega niepełna realizacja postulatów Konstytucji o Liturgii. Pewne próby odpowiedzi na to pytanie daje na gruncie włoskim Cessare Bissoli, profesor, dyrektor Instytutu Katechetycznego na Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie w swym artykule *La sacra Scrittura nella vita della Chiesa*¹². Wpierw sygnalizuje on nie zawsze właściwy dobór w zestawach lektur biblijnych oraz czasami zbytnią ich długość. Wyraża też wątpliwość czy jest słuszne prezentowanie szerokiej i bardzo zróżnicowanej wspólnoty wiernych, starożytnych tekstów biblijnych bez jakiegoś, choćby minimalnego komentarza.

¹² W: *Creddere Oggi (Dassiers di orientamento e aggiornamento teologico)* 4 (1994), Edizioni Messaggero, Padova, 82-94.

A taka sytuacja, jego zdaniem w znacznym stopniu ma miejsce. Ponadto wskazuje on na niejednokrotnie napotykaną trudność połączenia ze sobą trzech lektur biblijnych bez popadnięcia w sztuczny i arbitralny konkordyzm.

Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej akcentując uprzywilejowane miejsce kontaktu chrześcijanina z Biblią na Eucharystii, podkreśla jednocześnie, że liturgia sakramentalna *stanowi najdoskonalszą formę aktualizacji tekstów biblijnych, gdyż liturgia daje możliwość głoszenia Słowa Bożego we wspólnocie wiernych, zbierających się wokół Chrystusa po to, aby się przybliżyć do Boga*. Ta aktualizacja dokonuje się poprzez samą lekturę Pisma Świętego, jak i przez homilię określoną również jako *integralną część liturgii*. Nawiązując bezpośrednio do zestawu czytań, wskazuje na uprzywilejowane miejsce Ewangelii, ukazujących *Chrystusa jako źródło naszego zbawienia*. Zestawienia Ewangelii z tekstami starotestamentowymi stają się okazją do typologicznej interpretacji Pisma Świętego. Fitzmyer¹³ podkreśla myśl o chrystologicznej interpretacji tekstów starotestamentowych. Dokument zaznacza przy tym, że typologia nie jest oczywiście jedynym sposobem wyjaśniania tekstów biblijnych.

Gdy chodzi o homilie, to zapowiada on szersze omówienie tego zagadnienia we fragmencie dotyczącym posługiwania się Pismem Świętym w posłudze duszpasterskiej.

Następna kwestia Dokumentu, przypominającego, że *Liturgia Słowa stanowi część istotną obrzędu sprawowanego każdego sakramentu w Kościele* dotyczy struktury Liturgii Słowa, którą poza samymi tekstami biblijnymi tworzą chwile milczenia i modlitwy. Przywołany jest tu przykład Liturgii Godzin. We *Wprowadzeniu*¹⁴ do niej Kościół poucza, że *zgodnie z prawną tradycją czyta się publicznie Pismo Święte w czasie liturgii, i to nie tylko podczas sprawowania Eucharystii, lecz także w oficjum. Wierni powinni sobie cenić i poważać te czytania, bo nie pochodzą one z wyboru osobistego ani z przesadnych upodobań jednostek, lecz podaje je Kościół i są one ściśle powiązane z Misterium, które Oblubienica Chrystusa „odślania w ciągu całego roku, począwszy od Wcielenia i narodzenia aż do Wniebowstąpienia, dnia Zesłania Ducha Świętego oraz oczekiwania błogosławionej nadziei przyjścia Pana*¹⁵ (nr 140).

¹³ *The Biblical Commission's Document...*, dz. cyt. 181.

¹⁴ *Ogólne wprowadzenie do Liturgii Godzin*, Poznań 1992.

¹⁵ KL 102.

Teksty biblijne wykorzystane są na różne sposoby. Część konstytutywną tworzą psalmy i pieśni tak ze ST jak i z NT. Poza nią *obfity skarbiec* (nr 55) tekstów biblijnych zawarty jest w Godzinie czytań. Fragmenty Pisma Świętego stanowią też lekturę tzw. czytań krótkich, a dosłowne teksty lub nawiązania do nich występują w antyfonach i responsoriach.

W liturgii godzin Kościół modli się przeważnie psalmami. Pominięto w psalterzu psalmy 58, 83 i 109, tak zwane „złorzeczące”, opuszczono także kilka wierszy w niektórych psalmach, co zaznaczono w ich nagłówkach. Ma to zapobiec trudnościom natury psychologicznej: chociaż psalmy „złorzeczące” nie są obce pobożności Nowego Testamentu, czego przykład znajdujemy w Księdze Apokalipsy (6,10), to przecież nie są one bynajmniej zachętą do złorzeczenia komukolwiek (nr 131).

Zgodnie ze zwyczajem, między pierwszym i drugim psalem Jutrzni umieszcza się pieśń ze Starego Testamentu (nr 136). W Nieszporach umieszczono po dwóch psalmach pieśń z Nowego Testamentu, wziętą z Listów lub Apokalipsy. (...) W niedziele okresu Wielkiego Postu zamiast pieśni z Alleluja wyjętej z Apokalipsy umieszczono pieśń z 1 Listu św. Piotra” (nr 137). Podkreślono jednocześnie, że „Pieśni z Ewangelii: Błogosławiony Pan, Bóg Izarela, Wielbi dusza moja Pana oraz Teraz o Panie mają być otaczane taką samą czcią i godnością, z jaką słuchamy słów Ewangelii” (nr 138).

Gdy chodzi o Godzinę czytań¹⁶, to Wprowadzenie wyjaśnia w pierw, że Układ czytań Pisma Świętego w Godzinie czytań bierze pod uwagę zarówno okresy liturgiczne, w jakich zgodnie ze zwyczajem uświęconym tradycją czyta się niektóre z ksiąg Pisma Świętego, jak i układy w Mszy św. Liturgia godzin wiąże się więc z Mszą św. w ten sposób, by te dwa układy czytań uzupełniały się wzajemnie i dawały pełny obraz historii zbawienia (nr 143). Następnie wskazuje, że Przewidziano podwójny cykl czytań Pisma Świętego. Pierwszy z nich, umieszczony w Liturgii godzin, rozciąga się na cały rok. Drugi znajduje się w Dodatku i można go używać dowolnie; obejmuje on dwa lata, podobnie jak czytania we Mszy św. w dni powszednie Okresu Zwykłego (nr 145). Dwuletni cykl czytań w Liturgii godzin tak ułożono, by co roku czytano prawie wszystkie księgi Pisma Świętego, a teksty

¹⁶ Szeroko omawia to zagadnienie E. Szymank. *Czytania Pisma Św. w Liturgii Godzin*, AK z 1(1983), 47-60.

dłuższe i trudniejsze, które nie znajdują miejsca we Mszy św., mogły być czytane w oficjum. Nowy Testament czyta się w całości każdego roku po części w Liturgii godzin, po części zaś w Mszy św. Natomiast ze Starego Testamentu tylko takie teksty, które mają większe znaczenie dla zrozumienia dziejów zbawienia i ożywienia pobożności (nr 146).

W związku z Liturgią Godzin Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej podnosi bardzo ważny problem dotyczący zrozumienia jej części pozaskrypturystycznej, która najczęściej w swych obrazach i symbolice inspirowana jest tekstami biblijnymi. Teksty Pisma Świętego zawarte w określonej Liturgii słowa niejednokrotnie mogą bowiem niedostatecznie lub wcale nie tłumaczyć aluzji czy motywów biblijnych zawartych w hymnach czy modlitwach, stąd też zrozumienie tych ostatnich zależne jest od o wiele szerszej lektury biblijnej. Dokument wskazuje na konieczność takiej lektury dla właściwego uczestnictwa w liturgii. Stąd też wyprowadza wniosek, że *właściwe uczestniczenie w liturgii powinno być przygotowane poprzez praktykę czytania Pisma Świętego i z tym czytaniem winno być ściśle łączone.*

Ostatnią kwestią podejmowaną przez Dokument jest zagadnienie dotyczące sposobu lektury i interpretacji Pisma Świętego. Problem dotyczy odpowiedniej formacji samych przewodniczących zgromadzeń liturgicznych, jak i ich najbliższego otoczenia. Obie wymienione kategorie osób – przewodniczący zgromadzeń oraz ci, którzy tworzą ich najbliższe otoczenie – podlegać mają formacji uwzględniającej wymagania odnowionej Liturgii słowa. W pierwszej grupie osób widzieć należy przede wszystkim kapłanów, choć oczywiście krąg ten jest szerszy. Sobór Watykański II poświęcił sporo miejsca nie tylko biblijnej formacji przyszłych teologów, ale również przyszłych duszpasterzy. Przygotowanie to powinno być wszechstronne i dokonywać się etapami. *Najlepszym przygotowaniem do duszpasterstwa jest bardziej biblijna formacja teologiczna w seminarium. Dekret o formacji kapłanów dużo miejsca poświęca Biblii. W formacji intelektualnej Biblia zajmuje miejsce centralne: „Ze szczególną starannością należy kształcić alumnów w zakresie Pisma Świętego, które winno być duszą całej teologii. Po odpowiednim wstępie niech zapoznają się oni dokładnie z metodą egzegezy, uświadomią sobie najważniejsze tematy objawienia Bożego, a z codziennego czytania oraz rozważania treści Ksiąg świętych niech czerpią pobudki i pokarm*

(DFK 16)''¹⁷. Jeszcze dobitniej postulat ten wyraża *Instrukcja o formacji teologicznej przyszłych kapłanów: Cała teologia powołana jest do podnoszenia i pogłębiania zrozumienia świętych tekstów, to znaczy dogmatycznych i moralnych prawd w nich zawartych. Dlatego właśnie po zakończeniu kwestii wstępnych nauczanie Pisma Świętego winno przejść w teologię biblijną, która tajemnicę chrześcijańską ukazuje w wizji syntetycznej* (nr 80). Wykłady z zakresu biblistyki powinny być wyraźnie ukierunkowane duszpastersko i ascetyczne. Egzegeci tak powinni badać i wyklądać Pismo św., by jak najliczniejsi słudzy słowa Bożego mogli z pożytkiem podawać ludowi Bożemu pokarm owych Pism, który by rozum oświecał, wołę umacniał, a serca ludu ku miłości Bożej rozpałał (KO 23). Podkreśla to również *Instrukcja o historycznej prawdzie Ewangelii z 1964 roku oraz Instrukcja o teologicznej formacji przyszłych kapłanów*. W końcu formacja biblijna winna być ukierunkowana ku życiu duchowemu przyszłych duszpasterzy.: *W stosunku do życia duchowego wzniecać należy szacunek i miłość do Pisma Świętego, uczyć ich korzystania zeń z pożytkiem w liturgii, w odpowiednim dla księży pobożnym życiu i ascezie* (tamże 84). Z powyższych dokumentów zatem wynika, że formacja biblijna winna być: 1) nowoczesna – wprowadzająca we współczesne metody egzegetyczne; 2) teologiczna – zapoznająca z głównymi tematami objawienia; 3) ascetyczna – prowadząca do codziennego czytania i 4) duszpastersko-praktyczna – przygotowująca do przyszłej formacji biblijnej¹⁸.

Chociaż druga, wspomniana kategoria osób nie wyklucza również kapłanów, to jednak w zasadzie ma na myśli lektorów słowa Bożego. Dokument zwraca uwagę na *szczególną staranność (...)* w sposobie odczytywania tekstów. Od starożytności czytanie Pisma Świętego było funkcją zaszczytną i świętą. Związane było ono z posiadaniem odpowiednich uprawnień oraz łączyło się ze ściśle wyznaczonym miejscem (*lectrinum, analogium*). W liturgii po Vaticanum II pierwsze i drugie czytanie winien wykonywać lektor (mężczyzna lub kobieta) na lektorium, tj. w miejscu podwyższonym, stałym, odpowiadającym godności słowa¹⁹. Winien to czynić wyraż-

¹⁷ J. Kudasiewicz, *Pismo Święte w teologii i duszpasterstwie*, w: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, red. J. Kudasiewicz, Lublin 1991, 36.

¹⁸ J. Kudasiewicz, *Formacja biblijna teologów i duszpasterzy w świetle Vaticanum II*, KPD 53(1977) 180.

¹⁹ Wprowadzenie do II wydania *Ordo lectionum* 1981, 32.

nie, mądrze, doniosłym głosem: *elata voce, clare, sapienter*²⁰. Te same zalecenia są równie ważne dla diakona lub kapłana, odczytujących Ewangelię, której proklamacja jest szczytem liturgii słowa. W posoborowych opracowaniach na temat formacji lektorów, zwraca się uwagę, by była to formacja równocześnie liturgiczna, biblijna i dykcyjna²¹. Pierwsza z nich powinna podjąć tematy *mówiące o historii lektora, o funkcji lektora zasadniczej i o funkcjach dodatkowych, o naturze liturgii, o mszalnej liturgii słowa, o słowie i milczeniu we Mszy św., (podejmować) dwa tematy z zakresu stosunku lektora do słowa Bożego (lektor autentycznie słucha słowa Bożego i nim żyje; lektor kontynuuje misję proroków Starego Testamentu i jest pomocnikiem biskupów, kapłanów oraz diakonów w głoszeniu słowa Bożego), o dobrym uczestnictwie we Mszy św., o brewiarzu, lekcjonarzu i ambonie*²². Formacja biblijna ma szeroko ukazać rzeczywistość, która kryje się pod nazwą „Słowo Boże”, następnie (powinny w nią wchodzić) godziny liturgiczne zaznajamiające z Pismem Świętym ST i NT., a w końcu ukazać także różne możliwości rozważania słowa Bożego (medytacja biblijna, nabożeństwo słowa Bożego, godzina biblijna, kręgi biblijne, rewizja życia w świetle Biblii, wigilia niedzielna)²³. Ostatni etap to formacja dykcyjna. W jej ramy wchodzi wykłady dotyczące zaznajomienia się z narzędziami mowy, a następnie właściwego gospodarowania oddechem oraz pouczenie o artykulacji, o błędach i wadach wymowy, o emisji głosu, o wiernym i prawidłowym przekazie tekstu, i w końcu o zachowaniu się lektora w zgromadzeniu liturgicznym²⁴. Ten ostatni etap formacji został szczególnie zasygnalizowany w Dokumencie jako nie mniej ważny w całościowej proklamacji Słowa Bożego. Powaga bowiem zadania głoszenia słowa domaga się poza czytaniem tekstu ze zrozumieniem, również realizacji zgłaszanych już postulatów zrozumiałości i estetyki przekazu²⁵.

²⁰ Tamże, 14.

²¹ W. Głowa, *Przygotowanie kandydatów do posługi lektorskiej i formacji lektorów* CT 54(1984) z 3, 75-80. Zob. też J. Dyduch, *Posługa lektora i akolity w świetle obowiązujących przepisów kościelnych*, RBL 40(1987)133-141.

²² W. Głowa, *Przygotowanie...*, art. cyt. 77.

²³ Tamże.

²⁴ Tamże.

²⁵ Z. Grzegorski, *Funkcja lektora w świetle wymagań językowych*, HD 35(1966)178.

Podsumowując powyższe refleksje nad Dokumentem Papieskiej Komisji Biblijnej można stwierdzić, że treści dotyczące posługiwania się Pismem Świętym w liturgii są zasadniczo przypomnieniem nauczania Kościoła, zawartego w soborowych Konstytucjach o Bożym Objawieniu i o Liturgii. Z racji perspektywy czasowej nawiązują one do pewnego już doświadczenia odnowy liturgicznej oraz w sposób bezpośredni (Mszał rzymski) lub pośredni (Liturgia godzin, sakramentarze) do ksiąg liturgicznych. Stwierdzając pozytywne owoce odnowy posoborowej, sygnalizują jednocześnie pewne braki dotyczące *obecnej postaci lekcjonarza* oraz przypominają o konieczności troski o właściwy sposób proklamacji słowa Bożego i jego interpretację.

o. Adam Ryszard Sikora OFM